

СТАНОВИЩЕ НІМЕЦЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ НА ЛУГАНЩИНІ У 20–30-ТІ РР. ХХ СТ.

Проведено аналіз політики радянської влади щодо населення німецьких колоній Луганщини. Характеризується процес знищення національних районів і подальшої депортації німців.

Ключові слова: німецькі колонії, Луганщина, радянська депортація, депортація.

Сучасна Україна є державою, вельми строкатою в національному та релігійному плані. В окремих її регіонах компактно мешкають представники різних етнічних груп і народностей, що зумовлює своєрідність та унікальність етнорегіональної ситуації. Такі етнорегіональні особливості впливають не тільки на політичну стабільність у країні, але й специфіку її подальшого соціально-економічного та культурного розвитку. У зв'язку з цим у сучасній історичній регіоналістиці зростає науковий інтерес до вивчення проблеми колонізації та подальшого розвитку національних меншин, які вписали власну сторінку в історію України. Окремим аспектом цієї проблеми є історія німців-колоністів на Луганщині, котрі внаслідок політики партійно-державної влади практично повністю зникли в краї як етнічна група.

Певні питання з історії німецьких колоній на Луганщині, зокрема, за радянських часів, висвітлювались у низці праць істориків і краєзнавців. Серед них – роботи А. Макарової [1], І. Кулинич, Н. Кривця [2; 3], статті В. Кравченка [4]. Дисертаційне дослідження й низка наукових статей В. Сиволапова присвячені проблемі радянської колонізації німецьких колоній у 20–30-і роки ХХ ст. [5; 6; 7]. Питання про посилення репресій проти національних меншин краю та подальшу депортацію німців УСРР розкриває у своїй статті С. Очеретянко [8].

У даній розвідці розглянуто процеси, які відбувалися в німецьких колоніях Луганщини за радянської доби, та їхні наслідки.

Активне утворення німецьких колоній на території Луганщини припадає на 1900–1911 рр. Сюди німці переселялися переважно з Маріупольського та Олександрівського повітів Катеринославської губернії й оселялися як у колоніях – Марусиному, Гогенфельді, Ольгафельді, Фромондієрі, Грегориусі та ін., так і в самому Луганську (у 1910 р. у місті мешкало 116 німців, або 0,2 % городян) [9, с. 495].

Революційні події 1917–1920 рр. та утвердження в Україні радянської влади суттєво вплинули

на життя національних меншин, зокрема німців. З огляду на багатонаціональний склад населення, політбюро ЦК КП(б)У 15 липня 1920 р. ухвалило рішення про створення в УСРР Наркомату національних меншин. При місцевих партійних і державних органах було створено секції для роботи з нацменшинами, які проводили агітацію і пропаганду, а також здійснювали контроль за діяльністю національних організацій, а з 1922 р. в ЦК КП(б)У при відділі агітації та пропаганди почав функціонувати окремий сектор нацменшин.

13 квітня 1921 р. Президія ВУЦВК змінила систему керівництва національними відносинами: замість Наркомнацу в Народному комісаріаті внутрішніх справ створюється відділ з національних справ, який мав вісім секцій. Але вже 1924 р. президія ВУЦВК ухвалила організувати при ВУЦВК постійну комісію у справах національних меншин, вивівши тим самим роботу з ними з компетенції НКВС [7]. Відповідно при губернських і окружних виконкомах були створені бюро або секції національних меншин, які являли собою місцеві організації центральної комісії національних меншин при ВУЦВК. У Луганському і Старобільському окружках почали працювати німецькі секції.

Для Луганщини, строкатої за національним складом, питання про розбудову структури органів влади, які б опікувалися справами національних меншин, було актуальним. За переписом 1926 р. серед населення Луганського округу українці становили 51,65 %, росіяни – 42,74 %, євреї – 1,66 %, німці – 1,22 %, татари – 0,86 %, молдавани – 1,21 %, білоруси – 0,49 %, поляки – 0,3 %, вірмени – 0,14 %, греки – 0,04 % [10, с. 50–53]. Із 393924 німців, які проживали в УСРР (1,4 % населення), у Луганському окрузі мешкало 7575, у Старобільському – 1405 чоловік. На початку 20-х рр. тут нараховувалося 37 німецьких та 3 так звані «змішані» колонії [6, с. 164]. Колонії були невеликі (від кількох до півсотні дворів у кожній) і розкидані по семи районах цих округів.

Виконуючи вказівки Центру, органи радянської влади Луганщини на початку 1920-х рр. розпочали так звану «радянізацію» районів, де проживали представники національних меншин. Це потребувало проведення національного районування й адміністративно-територіальних змін. Проте вже ця реформа була здійснена далеко не в інтересах німців.

Метою реформи було оголошено «скорочення та спрощення державного апарату на місцях, наближення його до населення» [11, арк. 5]. Але механізм її проведення виявив суттєві недоліки, які негативно позначилися, у першу чергу, на інтересах національних меншин. Так, кількість сільрад було штучно й недоцільно скорочено шляхом укрупнення, внаслідок чого значна частина німецьких колоній увійшла до складу українських або російських сільрад. Німецькі колонії було поділено, майже в усіх ліквідовано кооперативні та кредитні організації.

Наслідком цієї адміністративно-територіальної реформи, яка ігнорувала соціокультурні, релігійні, господарські, етнографічні особливості життя місцевих німців, стала поява опозиційних настроїв у їхньому середовищі, намагання емігрувати з УСРР. Уже в 1923 р. з України виїхало більше ніж 3 тис. німців, у тому числі з німецьких колоній Луганщини [1, с. 72].

Розуміючи небажаність поширення таких соціальних настроїв у середовищі національних меншин, влада пішла на певні поступки. 1924 р. в Україні було додатково сформовано п'ять німецьких національних районів, серед яких Люксембурзький район у Луганському окрузі. 1926 р. тут створено чотири німецькі сільради – Мирська з населенням 1218 мешканців, Олександрівська з 667 мешканцями, Іванівська з 957 мешканцями та Тузлово-Грюнфельдська з 537 мешканцями [2, с. 48].

На початку 1930-х рр. із 159 сільських рад округу 5 були німецькі. Проте німці не брали активної участі в їх роботі. І хоча на виборах до німецьких сільрад виборці виявляли більшу активність, ніж у цілому по округу (68,94 %), але ставлення до них було формальним [12, арк. 147]. Більшість у радах становили представники незаможного селянства та середняків, що повністю відповідало інтересам радянської влади. Коли представники заможного населення намагалися потрапити до рад, то влада усілякими засобами (від заздальгідь підготовлених списків потрібних для обрання осіб та нав'язування їх виборцям до заяв про

«нелегітимність» виборів тощо) намагалася запобігти цьому. Окрім того, німці, й особливо німецькі жінки, через свою релігійність і негативне ставлення до радянської влади взагалі відмовлялися брати участь у виборах до сільрад і діяльності радянських громадських організацій.

Іншою сферою життя німецького населення, у якій відбулися суттєві зміни за радянських часів, була господарська діяльність.

У дореволюційну добу німці Луганщини вважалися заможними господарями, які мали традиції землекористування й вирізнялися працездатністю. Переважало середняцьке господарство, хоча було чимало і заможних селян. Провідним видом господарювання тут було польове землеробство та молочарство, але також були розвинені й бджільництво, шовківництво, подекуди – садівництво.

Унаслідок радянської аграрної реформи початку 20-х рр. у німців-колоністів було відібрано значну кількість орної землі. Якщо в 1914 р. на території Луганського округу загальна площа землі у 29 німецьких колоніях становила 32505 десятин, то в 1925 р. в користуванні німців залишилося тільки 18232 десятин, тобто відбулося зменшення на 43,9 %. Відповідно, якщо до Першої світової війни на одне середняцьке німецьке господарство припадало 33,03 десятин землі, то на середину 1920-х рр. лише 18,3 десятин [13, арк. 9]. Крім того, відбирання землі в німців відбувалося несправедливо й упереджено: їм залишали землю в незручних місцях, без доступу до водопою, а кордони здебільшого проводили безпосередньо через вулицю або садибу [14, арк. 178].

Для німців, які традиційно застосовували машинний спосіб обробки ґрунту, такі дії влади створювали неабиякі перешкоди й призводили до занепаду господарств, що ставали збитковими і не могли прогодувати колоністів. Унаслідок такого «землепорядкування» німці втрачали можливість вести правильну обробку ланів, ставали малоземельними, втягувались у тривалі й гострі конфлікти з мешканцями сусідніх сіл.

Необґрунтованим і завищеним було й оподаткування німецьких колоній. Пролетарська влада вважала, що працюючі німці повинні віддавати державі якомога більше хліба. Тому податок, яким обкладались німецькі господарства, був значно вищим, ніж в українських та російських селах. Звичайно, така ситуація впливала на формування в німців негативного ставлення до влади.

Ще більшої гостроти проблемі німецького землекористування додала політика колективіза-

ції. І хоча спочатку влада, створюючи колгоспи в німецьких колоніях, діяла обережно, то в розпал колективізації, на початку 30-х рр., вона вже вдавалася до жорстокіших засобів тиску на селян-одноосібників. За підсумками першого етапу колективізації на весну 1930 р. було примусово колективізовано 68 % німецьких господарств, а в 1931 р. – понад 80 % [15, с. 63]. Окрім того, під загрозою репресій влада, учинивши в 1932–1933 рр. голодомор в українських селах, примушувала голодуючих німців-колоністів відмовлятися від допомоги, що надходила з Німеччини, та передавати її на користь державі [5, с. 142].

Така політика призвела до чергового посилення еміграційного руху німців, що, звичайно, було сприйнято радянською владою як спроби іноземних агентів проводити серед німців-колоністів «контрреволюційну агітацію». Органи ДПУ розпочали арешти, і 1929 р. за звинуваченням у проведенні провокацій серед колоністів групу німців було вислано в північні області СРСР [4, с. 9]. У червні 1935 р., в результаті перевірки німецьких колгоспів на Донбасі, з посад було усунено 24 особи (голів, членів правління і рахівників), звинувачених у саботажі та змові проти радянської влади або участі в релігійних обрядах і приховуванні свого соціального походження [16, с. 331].

Здійснюючи у 1920-і рр. у німецьких колоніях Луганського округу політику «радянзації», влада, крім низки економічних і політичних перетворень, передбачала створення необхідних соціокультурних умов для утвердження серед національних меншин комуністичної ідеології. Необхідність проведення культурно-освітньої та ідеологічної роботи набувала особливої актуальності на тлі того, що політичний стан національних меншин Донбасу викликав занепокоєння місцевих органів влади. Це, зокрема, знайшло відображення у звіті про роботу бюро Донецького губернського комітету КП(б)У за 1925 рік (Донецька губернія, до якої входила Луганщина, існувала протягом 1919–1925 рр.), у якому зазначалося, що політичне становище серед національних меншин є нестабільним [17, арк. 2].

Розуміючи, що для посилення своїх позицій слід заручитися підтримкою національних меншин краю, партійно-державне керівництво пішло на задоволення певних культурно-національних потреб німців. Крім того, культурна сфера була тією цариною, у якій ефективно працював агітаційно-пропагандистський апарат, і розумно проведена в цій сфері політика дозволяла уряд

виконувати завдання радянського перевиховання національних меншин.

Для цього було залучено представників державного і партійного апарату, інтелігенцію, причому не тільки німців, але й українців та росіян. Окружні культурні комісії організовували групи з найбільш освічених представників національних меншин і місцевої інтелігенції, які мусили проводити політичну й культурно-освітню роботу в національних районах. У всіх округах Донецької губернії розповсюджувались німецькі газети “Ді Заат” і “Дас Нойє Дорф”, до роботи сількорами залучались місцеві німці-колоністи.

До культурно-освітньої роботи в колоніях залучалися німецькі школи. У 1924 р. у Луганському окрузі нараховувалося 19 початкових німецьких шкіл, у яких навчалось 625 учнів і працювало 19 вчителів, а викладання велося німецькою мовою [18, арк. 153]. У 1930 р. в окрузі вже працювало 24 чотирирічні німецькі школи та одна семирічна, у яких навчалось 711 учнів. Мережа німецьких шкіл майже стовідсотково охоплювала німецьких дітей 8–11 років [19, арк. 61]. Слід зазначити, що стан шкільної освіти в німецьких колоніях був кращим, ніж в інших національних меншин Луганщини.

Частина німецьких шкіл краю була заснована ще в дореволюційну добу, й ці школи давали високий рівень знань. Навчання в них велося двома і більше мовами, викладали висококваліфіковані вчителі. Радянські німецькі школи колоністів відрізнялися від дореволюційних у гірший бік, адже однією з основних проблем на шляху створення шкільної мережі національних меншин була низька кваліфікація педагогів, оскільки головним критерієм їх підбору була відданість новій владі. Про це, зокрема, зазначалось у доповідній записці про роботу серед національних меншин за 1925 рік: «Питання про вчительство нацмен досі є болючим для нацмен школи... Брак учителів взагалі не дає можливості розгорнути потрібної шкільної мережі нацмену, а також примушує використовувати некваліфікованих учителів» [20, арк. 301]. Перед німецькою секцією Луганського окружного це питання постало особливо гостро, адже, як зазначалося в матеріалах місцевої партійної організації, вчителі на 50 % були «професійно дуже слабкими». Якщо проаналізувати склад німців-учителів, які працювали в Донбасі на той час, то з'ясується, що більшість з них мали початкову освіту [21, арк. 301].

Школами опікувалися безпосередньо громади німців-колоністів. На утриманні Луганського

відділу народної освіти та інших державних установ були тільки школи колоній Азарове, Верхньо-Тузлівська, К.Лібкнехт, Олексіївка, Онисимівка, Спартак. У всіх, окрім спартаківської трудової школи, навчання було безкоштовним. Заробітна платня сплачувалася вчителям з коштів, зібраних громадою. На середину 20-х рр. вона становила 30 рублів, що було на межі злиденного існування [1, с. 72].

Протягом 30-х рр. у шкільній освіті відбулися нові зміни. У 1938 р. в новоутвореній Ворошиловградській області нараховувалася 1 середня, 4 семирічні, 31 початкова німецькі школи. Крім того, у звичайних школах діяло 5 німецьких класів [22, арк. 21].

Іншим напрямом діяльності, яку вели серед національних меншин представники партійно-державного апарату і місцевої інтелігенції, була політико-освітня та ідейно-виховна робота, котра полягала в агітації на підтримку радянської влади та пропаганді вступу до КП(б)У представників національних меншин. Із цією метою проводились так звані безпартійні конференції (зокрема, за участю німецьких колоністів Луганського округу в 1925 р. відбулося п'ять районних і одна окружна конференція) [23, арк. 5], інтернаціональні мітинги тощо. Постійними осередками політосвітньої та агітаційної роботи серед національних меншин були районні й сільські будинки та хати-читальні (в німецьких колоніях центри політосвітроботи називалися бауерн-таймами) [24, арк. 10, 32].

Однією з проблем політосвітньої роботи та радянської агітації був високий рівень релігійності колоністів. Відома релігійність німців не тільки не зникла з часом, але дедалі більше проявлялася в діяльності різноманітних сект. У середині 1920-х рр. радянські документи фіксують активізацію релігійного руху німців, особливо менонітів, лютеран і баптистів, релігійні організації яких «зростали, як гриби» [25, арк. 33].

Німці, що мешкали на Луганщині, були різних віросповідань: католики, лютерани, протестанти, меноніти. За канонами менонітської віри їм прихильникам заборонялася військова служба. Радянська влада вирішила це питання таким чином: військова повинність для них замінювалася державними роботами в сільському господарстві по три місяці протягом 8 років [14, с. 65].

Особливою релігійністю відрізнялось німецьке вчительство, представники якого часто належали до якоїсь релігійної секти. За даними луганської окружної німецької секції, в середині 20-х рр. у кожному селі існувало по кілька таких сект (бап-

тистів та інших), які відчутно впливали на жіноцтво, молодь та інтелігенцію національних меншин, заважаючи їх радянізації [26, арк. 17–18].

Про незадовільний рівень радянізованості німців-вчителів згадувалось також у висновках про економічне, культурне й політичне становище німецьких сіл Новосвітлівського району, де зазначалося, що «вчителі недостатньо беруть участь у громадській роботі» [27, арк. 290]. Деякі вчителі проводили релігійну роботу: наприклад, учителя Лібкнехта звинуватили у виконанні функцій пастора й агітації проти організації німецьких сільрад. Такі випадки не були поодинокими, адже в офіційних документах неодноразово згадувалось, що «багато вчителів, зокрема німецьких, досі суміщають посаду духовної особи і викладача в радянській школі» [28, арк. 115].

З релігійністю німців-колоністів боролися всілякими засобами – від організації антирелігійних мітингів і зібрань до проведення громадських судів, на яких ганьбили осіб, які відвідували молитовні доми та релігійні зібрання. Постійну боротьбу з релігією вели працівники культурних установ, клубів, сільбудів, кіно, шкіл, червоних кутків, радіо, преси, до професійних обов'язків яких входило роз'яснення «контрреволюційної ролі церкви».

Але подолати релігійність німців було дуже важко. Архівні документи свідчать, що крім різноманітних сект і релігійних груп у 1926 р. в колонії Журавлівка Краснолуцького району існувала релігійна лютеранська община [29, арк. 7]. Навіть у 1933 р., після проведення антирелігійних кампаній, на Луганщині діяло 9 офіційно зареєстрованих релігійних груп лютеран-евангелістів [30, арк. 9].

Із середини 30-х рр. радянська влада розпочинає наступ на національні меншини, що проявилось в їх фактичній денационалізації та руйнуванні системи національних районів і колоній на Луганщині [5, с. 35]. У 1934 р. було ліквідовано комісію у справах національних меншин при Донецькому облвиконкомі.

До спектру репресивних заходів входили не тільки арешти, але й депортації. Ще 1927 року Рада Народних Комісарів УСРР затвердила десятирічний перспективний план виселення німців-селян [6, с. 165], який фактично поклав початок депортації німців з України в Сибір, Казахстан, Середню Азію, на Далекий Схід. Ці депортації стали реакцією влади на еміграційний рух німців з території радянської України.

Партійні чистки та репресії проти різних соціальних груп населення 30-х рр., пошуки «шпигунів», «агентів іноземних розвідок» і «шкідників», що можна охарактеризувати як «полювання на відьом», не оминули національні меншини Луганщини, особливо німців. Об'єднаний пленум ЦК та ЦКК КП(б)У в листопаді 1933 р. ухвалив рішення про необхідність проведення чистки німецьких колгоспів і культурно-освітніх організацій, які засмітілись «фашистськими елементами» [31, арк. 87].

У 1934 році, згідно з постановою ЦК ВКП(б), створено спеціальну комісію, яка повинна була вивчати ситуацію в німецьких районах і доводити до місцевого населення думку про те, що в разі нелояльності до влади або будь-якої антирадянської діяльності особам німецької національності буде відмовлено в праві проживання в СРСР. Тоді ж почалися пошуки «неблагонадійних» серед німецького вчителства.

Репресивні заходи проти німців посилились у 1937–1938 рр. За кількістю репресованих у Донбасі в ці роки німці й греки були наступними після росіян і українців. Згідно з наказом НКВС № 00439 від 25 липня 1937 р. всі особи німецької національності, які не були громадяна-

ми СРСР, підлягали арешту. Партійно-державні органи влади звинувачували німецьке населення в «контрреволюційно-фашистській діяльності й агітації» та «шпигунстві», стверджуючи, що 60–70 % мешканців німецьких колоній беруть у цьому безпосередню участь [8, с. 471]. За неповними даними, вміщеними в тритомному виданні «Реабілітовані історією. Луганська область», репресовано й розстріляно понад 3437 німців.

Наприкінці 30-х рр. німецькі колонії в Україні остаточно знищуються. За ухвалою ЦК КП(б)У всі національні райони та сільради перетворено на звичайні райони та сільради. Останню крапку в німецькій сторінці історії Луганщини було поставлено на початку Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу. У зв'язку з нападом Німеччини на СРСР Державний Комітет Оборони 22 вересня 1941 р. ухвалив постанову № ГКО-702сс «Про переселення німців із Запорізької, Сталінської та Ворошиловградської областей», за якою у вкрай стислий термін (протягом 25 вересня – 10 жовтня), не дозволивши узяти із собою майже нічого, з області до Казахської РСР було депортовано близько 5,5 тис. німців, котрі за даними НКВС ще залишались на Луганщині [32]. До 1942 р. процес суцільної депортації німців було завершено.

Джерела та література

1. Макарова А.В. Страницы истории немецких колоний Луганской области / А.В.Макарова // Луганщина. Етнографічний вимір. – Луганськ: Альма-матер, 2001. – С. 62 – 75.

2. Кривець Н. Німецьке населення в Україні між двома світовими війнами / Н.Кривець // Вісник НАН України. – К., 1995. – № 9 – 10. – С. 47 – 53.

3. Кулинич І.М. Нариси з історії німецьких колоній в Україні / І.М.Кулинич, Н.В.Кривець. – К., 1995. – 315 с.

4. Кравченко В. Німецькі колонії на Луганщині / В.Кравченко // Життя Луганська. – 1999. – № 6(423). – С. 9.

5. Сиволапов В.О. Радянська німецьких колоній в Україні у 20–30-х рр. ХХ ст.: дис.... канд. іст. наук: 07.00.01 / Сиволапов Василь Олексійович. – Луганськ, 2007. – 210 с.

6. Сиволапов В.О. Депортація німців-колоністів як засіб реалізації національної політики більшовицького уряду України у 20–30-х рр. ХХ ст. / В.О.Сиволапов // Історичні записки: зб. наук. праць. Вип. 19. Ч. 1. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2008. – С. 163 – 171.

7. Сиволапов В.О. Спеціалізовані органи біль-

шовицької влади України для запровадження національної політики серед німецького населення / В.О.Сиволапов // Історичні записки: зб. наук. праць. Вип. 15. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2007. – С. 198 – 204.

8. Очеретянко С.І. Згорання німецької національної освіти в Україні та посилення репресій серед освітян в 30-х роках ХХ ст. / С.І.Очеретянко // Історія України: маловідомі імена, події, факти: зб. ст. – К., 1999. – Вип. 8. – С. 468 – 472.

9. Немцы России: населенные пункты и места поселения: энциклопедический словарь / Сост.: В.Ф. Дизендорф. – М., “ЭРН”, 2006. – 472 с.

10. Чорний С. Національний склад населення України в ХХ сторіччі. Довідник. – К.: ДНВП «Картографія», 2001. – 88 с.

11. Державний архів Луганської області (далі – ДАЛО), ф. Р-243, оп. 1, спр. 1151, арк. 5.

12. ДАЛО, ф. Р-243, оп. 1, спр. 1145, арк. 29 – 30; Спр. 991, арк. 147.

13. ДАЛО, ф. Р-243, оп. 1, спр. 1151, арк. 9.

14. ДАЛО, ф. Р-243, оп. 1, спр. 199, арк. 178.

15. Круть І.В. Причини еміграційного движіння немців України в Южную Америку в 20-е

гг. / И.В. Круть // Межэтнические связи: история, этнография, культура. – Донецк, 2000. – С. 61 – 66.

16. Міхненко А.М. Історія Донбасу (1861–1945): навч. посіб. / А.М. Міхненко. – Донецьк: Юго-Восток, 1999. – 464 с.

17. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 413, оп. 1, спр. 72, арк. 2.

18. ДАЛО, ф. Р-401, оп. 1, спр. 34, арк. 153.

19. ДАЛО, ф. Р-401, оп. 1, спр. 129, арк. 61.

20. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 5, спр. 826, арк. 301.

21. ДАЛО, ф. П-34, оп. 1, спр. 90, арк. 301.

22. ДАЛО, ф. Р-401, оп. 1, спр. 268, арк. 21.

23. ДАЛО, ф. П-34, оп. 1, спр. 601, арк. 5.

24. ДАЛО, ф. П-34, оп. 1, спр. 601, арк. 10, 32.

25. ДАЛО, ф. П-34, оп. 1, спр. 283, арк. 33.

26. ДАЛО, ф. П-34, оп. 1, спр. 283, арк. 17–18.

27. ДАЛО, ф. П-34, оп. 1, спр. 283, арк. 290.

28. ДАЛО, ф. Р-405, оп. 1, спр. 24, арк. 115.

29. ДАЛО, ф. Р-373, оп. 1, спр. 8, арк. 7.

30. ДАЛО, ф. Р-693, оп. 1, спр. 1239, арк. 9.

31. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 1, спр. 422, арк. 87.

32. Совет немцев Украины. 70 лет. Подборка документов и материалов / Сост. А.Дынгес. – Донецк, 2011. – 90 с. [Электронный ресурс]. – Доступ к источнику: http://www.dju.org.ua/attachments/386_Подборка%20документов%2070лет%20депортации%20и%20трудоармии.pdf.

Анатолій Климов, Татьяна Анпилогова

Немецкие колонии на Луганщине в 20-30-е гг. XX ст.

Проведен анализ политики советской власти по отношению к населению немецких колоний Луганщины. Характеризуется процесс ликвидации национальных районов и депортация немцев.

Ключевые слова: немецкие колонии, Луганщина, советизация, депортация.

Anatoliy Klimov, Tatyana Anpilogova

German colony in Luhansk region in 20-30 years of XXth century.

The article is devoted about the policy of Soviet government to the population of German colonies in Luhansk region. The process of liquidation of the national regions and deportation of the German colonists is characterized.

Key words: German colonies, Luhansk, Sovietization, deportations.

УДК 94 (477.72)«1944/1991»:796

Сергій Нікітенко (м. Херсон)

РОЗВИТОК ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО РУХУ СЕРЕД СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ (1944 – 1991 РР.)

У статті проаналізовано етапи розвитку фізкультурно-спортивного руху на Херсонщині в 1944-1991 рр. Розглядаються основні напрямки діяльності місцевих органів управління фізичною культурою і спортом, місцевих органів влади та громадських організацій в сфері фізкультурно-спортивної роботи в сільській місцевості. Проаналізовано наслідки виникнення та діяльності добровільного сільсько-го спортивного товариства та його вплив на розвиток фізичної культури в селах Херсонської області. Проаналізовано специфіку нормативно-правового забезпечення діяльності сільських колективів фізкультури.

Ключові слова: фізкультура, спорт, Херсонщина.

Більшість фундаментальних досліджень, пов'язаних з історією спорту і розвитком організаційної структури в галузі фізичного виховання та спорту в Україні як республіки СРСР, проводилась у площині загального огляду фізкультурно-спортивної галузі окремого регіону чи республіки загалом, дуже часто не заглиблюючись у процеси,

що відбувалися на місцях. Саме тому сьогодні є чимала потреба у ґрунтовних теоретико-аналітичних дослідженнях із метою глибшого аналізу розвитку вітчизняної фізичної культури та спорту.

Свого часу питанню розвитку фізкультури та спорту в сільській місцевості присвятили свої праці Д. Диновский, А. Кухтій, М. Бунчук,